

1. BİLSEL
ULUSLARARASI
EFES BİLİMSEL
ARAŞTIRMALAR
VE
İNNAVASYON
KONGRESİ

22-23 TEMMUZ

2023

İZMİR

EDİTÖRLER

DOÇ. DR. MURAT TASTANBEKOV

EMİL RAUL OĞLU AĞAYEV

KONGRE KİTABI

<https://bilselkongreleri.com/>

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

1st BİLSEL INTERNATIONAL EFES SCIENTIFIC RESEARCHES AND INNOVATION CONGRESS

DATE and PLACE

22-23 JULY 2023, İZMİR/TURKEY

GENERAL COORDINATOR

Azat KALİ

EDITORS

Doç. Dr. Murat TASTANBEKOV

Emil Raul oğlu Ağayev

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Aitkul MAKHAYEVA

Prof. Dr. Margherita Mori

Doç. Dr. Necati SÜMER

Doç. Dr. Özge TEMİZ

Dr. İlyas ERPAY

Dr. Murat GENÇ

Dr. Musa ÇAKIR

Dr. Yılmaz Ulvi UZUN

PARTICIPANTS COUNTRY

**Algeria/Argentina/Azərbaycan/Bulgaria/France/Hungary/India/
Kazakhstan/Morocco/Pakistan/Romania/Russia/Tunisia/ Vietnam**

ORGANIZATION

BİLSEL

<https://bilselkongreleri.com>

All rights of this book belong to BİLGESİNA. Without permission can't be duplicate or copied.

Authors are responsible both ethically and juridically

Release Date: 06 August 2023

Bu kitabın tüm hakları BİLGESİNA Yayınevine aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerden sorumludurlar.

Yayın Tarihi: 06 Ağustos 2023

ISBN: 978-625-99040-4-7

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

<i>COVID-19’DA CRP, D-DİMER ve PROKALSİTONİN İLİŞKİSİ</i>	6
<i>THE RELATIONSHIP OF CRP, D-DIMER AND PROCALCITONIN IN COVID-19</i>	7
<i>MANAGEMENT OF INTESTINAL BACTERIA TRIGGER COMPLICATIONS AFTER SURGERY THE IMPACT OF DENIPLANT POST OPERATOR TEA</i>	21
<i>MICROBIOTA MODULATION AS THERAPEUTIC APPROACH IN THE NEUROPATHIC PAIN IN DOG WITH SPINAL CORD INJURY: IMPACT OF POLENOPLASMIN</i>	23
<i>CAMPYLOBACTER JEJUNİ İSHALİNE BAĞLI GUİLLAİN BARRE SENDROMU GELİŞEN ÇOCUK HASTA</i>	25
<i>ZON 2, EVRE2, PLUS POZİTİF PREMATÜRE RETİNOPATİSİ TANILI BEBEĞİN, İNTRAVİTREAL BEVACİZUMAB İLE REMİSYONU, OLGU SUNUMU</i>	31
<i>EDIBLE BANANA VACCINE AGAINST CHOLERA</i>	38
<i>AFET OKURYAZARLIĞI, AFET YÖNETİMİ VE HEMŞİRELİK *</i>	39
<i>ERGOTERAPİ ÖĞRENCİLERİNDE OKUPASYONEL DENGE VE ZAMAN YÖNETİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ</i>	53
<i>DİJİTAL İMAJ ANALİZİNİN TESPİTİ VE SINIFLANDIRILMASI</i>	55
<i>DETECTION AND CLASSIFICATION OF DIGITAL IMAGE ANALYSIS</i>	56
<i>TOP DENGEME SİSTEMİNİN DOĞRUSAL KUADRATİK KONTROL TASARIMI</i>	69
<i>LINEAR QUADRATIC CONTROL DESIGN OF BALL BALANCING TABLE SYSTEM</i>	70
<i>BLOK ZİNCİR TABANLI SİTE AİDAT ÖDEME SİSTEMİ</i>	82
<i>P-TİPİ CZT(S,Se) İNCE FİMLERİN SOL-JEL DALDIRMA YÖNTEMİYLE ÜRETİMİ</i>	94
<i>PRODUCTION OF P-TYPE CZT(S,Se) THIN FILMS BY SOL-GEL DIP COATING METHOD</i>	95
<i>SINGAN: SANATSAL GÖRÜNTÜ ÜRETİMİNDE ÇİFT DOKUNUŞLA EVRENDEKİ GEZEĞENİMİZİ YENİDEN TANIMLAMAK</i>	107
<i>SINGAN: REDEFINING OUR PLANET IN THE UNIVERSE WITH A DUAL TOUCH IN CREATIVE IMAGE GENERATION</i>	107
<i>YB(2-STP)(4,4'-BİPY)@PVP KOMPOZİT LİFLERİN YAPISAL, MORFOLOJİK VE FOTOLÜMİNESANS ÖZELLİKLERİ</i>	117
<i>SU DAĞITIM ŞEBEKELERİNİN MALİYET OPTİMİZASYONUNDA DİFERANSİYEL EVRİM ALGORİTMASININ KULLANIMI: MATLAB DESTEKLİ BİR UYGULAMA</i>	118
<i>USING DIFERANTIAL EVOLUTION ALGORITHM FOR OPTIMAL COST DESIGN OF WATER DISTRIBUTION NETWORKS: A MATLAB AIDED APPLICATION</i>	119
<i>KONUŞMA DUYGU TANIMA UYGULAMALARINDA YENİ FREKANS BANTLARI</i>	134
<i>NEW FREQUENCY BANDS FOR SPEECH EMOTION RECOGNITION APPLICATIONS</i>	134

<i>IX SINIF TƏSVİRİ SƏNƏT DƏRSLİYİNDƏ İNCƏSƏNƏTİN MÜXTƏLİF NÖVLƏRİNİN TƏHLİLİ VƏ TƏDRİS METODİKASI</i>	145
<i>ADÖLESAN KIZ BASKETBOLCULARDA DİNAMİK GERME ANTRENMANLARININ ESNEKLİK VE TOP SÜRME BECERİSİ ÜZERİNE ETKİSİ</i>	152
<i>THE EFFECT OF DYNAMIC STRETCHING TRAINING ON FLEXIBILITY AND DRIBBLING SKILLS IN ADOLESCENT GIRLS BASKETBALL PLAYERS *</i>	152
<i>21. YÜZYIL BECERİLERİ KAPSAMINDA TÜRK MÜZİK EĞİTİMİ SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	158
<i>Anahtar Kelimeler</i>	159
<i>EVALUATION OF TURKISH MUSIC EDUCATION SYSTEM IN THE SCOPE OF 21ST CENTURY SKILLS</i>	159
<i>ORTAOKUL MÜZİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COVER ŞARKILARIN ANALİZİ. TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT DƏRSLƏRİNDƏ MƏKTƏBLİLƏRİN FORMALAŞMASINDA ESTETİK TƏRBIYƏNİN ROLU</i>	163
<i>MONİTORİNG VƏ MONİTORİNG MƏRKƏZLƏRİNİN VƏZİFƏLƏRİ</i>	166
<i>DISTANT TƏHSİL – ONUN MAHIYYƏTİ VƏ İNKİŞAF PROBLEMLƏRİ</i>	172
<i>ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) APPLICATIONS: SECURITY AND ETHICAL CONCERNS</i>	180
<i>A CRITIQUE OF ETWINNING QUALITY LABEL CRITERIA ON ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION *</i>	188
<i>A STUDY INTO TEACHER VOICED RADIO PODCAST WITH QUIZZZ TO ACQUIRE ENGLISH THROUGH FESTIVALS *</i>	195
<i>MODERN AZERBAIJAN DİLİNDE ARKAIK FİLLER</i>	204
<i>ARTISTIC REFLECTION OF THE TRAGEDY OF THE HOLOCAUST IN THE NOVEL "THE BOY IN THE STRIPED PAJAMAS" BY JOHN BOYNE</i>	206
<i>İLETİŞİM TİPLERİ</i>	207
<i>TARİHİ KENT DOKULARINDAKİ KORUMA SORUNLARININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	209
<i>EVALUATION OF CONSERVATION PROBLEMS IN HISTORICAL URBAN TISSUES WITHIN THE SCOPE OF STREET HEALTH STUDIES</i>	210
<i>SERAMİK TASARIMINDA ANTİK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE BİBERONLAR*</i>	229
<i>THE INFLUENCE OF ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH ON LUXURY HOTEL SELECTION IN PARIS: AN EXPLORATORY STUDY</i>	241
<i>EXPRESSİNG CREATİVİTY AND PERSONALİTY THROUGH FASHİON</i>	266
<i>ANALYSİNG THE POEM A BİRTHDAY BY CHRİSTİNA ROSSETTİ</i>	282
<i>YEŞİL BİLİNÇ İLE YEŞİL ÜRÜN SATIN ALMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA</i>	295

<i>HAYVAN HASTALIKLARININ EKONOMİK ÖNEMİ.....</i>	316
<i>TAKE BACK CONTROL': THE IMPLICATIONS OF BREXIT UNCERTAINTY ON INVESTOR PERCEPTION OF ESG REPUTATIONAL EVENTS.....</i>	336
<i>GELİR DAĞILIMI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: ACIMASIZ BÜYÜME OLGUSU TÜRKİYE İÇİN GEÇERLİ Mİ?.....</i>	337
<i>INCOME DISTRIBUTION AND ECONOMIC GROWTH NEXUS: DOES THE PHENOMENON OF RUTHLESS GROWTH VALID FOR TÜRKİYE?</i>	338
<i>YATIRIM VE DIŞ TİCARET SİGORTA PENETRASYON ORANLARI ÜZERİNDE ETKİLİ Mİ?</i>	346
<i>DEVLETİN SORUMLULUĞU ÜZERİNE BİR İNCELEME: MÜLTECİLER VE MENŞE DEVLET.....</i>	356
<i>SELAHADDİN EYYUBİ'NİN ÖLÜMÜ SONRASI HAÇLILAR İLE EYYUBİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER</i>	365
<i>BİR ORTA ÇAĞ DİNİ SAVAŞI: BEŞİNCİ HAÇLI SEFERİ.....</i>	376
<i>THE TRACES OF THE WOMEN WHO PARTICIPATED IN THE PROCESS OF INDEPENDENCE IN LATIN AMERICA</i>	386
<i>AXMET ЯСАУИ ҚАБІРХАНАСЫ ЕСІГІНІҢ ЖОҒАЛҒАН ТОҚПАҚШАЛАРЫ.....</i>	390
<i>"DİDAKTİK İNCİLLERİN" ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ POLONYA-LİTVANYA TOPLULUĞU'NDA, VE MUSCOVY'DE, BİZANS MİRASI OLARAK.....</i>	402
<i>INTRODUCTION: THE MAIN PROBLEMS AND NECESSITY OF PREACHING AND TEACHING.....</i>	404
<i>THE EMERGENCE OF THE DIDACTIC GOSPEL IN BYZANTIUM.....</i>	409
<i>DIDACTIC GOSPELS IN THE SLAVIC ORTHODOXY</i>	412
<i>THE NAME-GIVING ZABLUDOV GOSPEL AND IVAN FIODOROFF'S ACTIVITY.....</i>	413
<i>FURTHER DIDACTIC GOSPELS ON EASTERN SLAVIC LANDS</i>	419
<i>THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH UNDER WESTERN CULTURAL IMPACTS: PROCESSES OF CONFSSIONALIZATION</i>	421
<i>THE QUESTION OF THE DIDACTIC GOSPEL IN THE ROMANIAN CYRILLIC TYPOGRAPHY</i>	428
<i>DISCUSSION AND CONCLUSIONS: THE DIDACTIC GOSPELS ARE ROOTED IN THE ORTHODOX TRADITION, NO NEED WERE OF PROTESTANT.....</i>	433
<i>İKİ ÇEKİRDEKLİ MN^{III} BİLEŞİĞİNİN YAPI VE LÜMİNESANS ÖZELLİKLERİ</i>	443
<i>YÜKSEK KATLILIKLI ARF SAYISAL YARIGRUPLARININ RF-MATRİSLERİ VE RF İLİŞKİLERİ.....</i>	444
<i>DÜŞÜK KATLILIKLI ARF SAYISAL YARIGRUPLARININ RF-MATRİSLERİ VE RF İLİŞKİLERİ.....</i>	447
<i>KINETICS AND MECHANISM OF THE SELECTED SENSITIZER-MEDIATOR ELECTRON-EXCHANGE REACTION FOR AQUEOUS DYE-SENSITIZED SOLAR CELLS (DSSCS).....</i>	449
<i>DMSO AS A KEY COMPONENT IN THE REDOX MECHANISM OF FERRICPYR-IODIDE IN AQUEOUS MEDIUM</i>	450
<i>METHOD FOR THE RAPID DETECTION OF GLUTEN CONTENT IN VARIOUS FOOD SAMPLES.....</i>	451

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİNDE MEMBRAN FİLTASYON TEKNİĞİNİN KULLANIMI.....	452
USE OF MEMBRANE FILTRATION TECHNIQUE IN DAIRY AND DAIRY PRODUCTS.....	453
GIDA ATIKLARI VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ.....	461
ANTIBACTERIAL EVALUATION AND SYNERGISTIC ACTIVITY OF AQUEOUS EXTRACTS OF Azadirachta indica (NEEM) AND Cymbopogon citratus (LEMON GRASS) ON CLINICAL ISOLATES..	468
RELATIONSHIP BETWEEN ACTIN FILAMENTS AND TUBE WALL IN SPERMIDINE-TREATED POLLEN TUBES OF KIWI.....	469
AE-ML: AUTOENCODER-ML MODELS FOR MEDICAL IMAGE CLASSIFICATION USING X-RAY IMAGES FOR PNEUMONIA AND OSTEOARTHRITIS DETECTION	470
ANALYSIS OF HEAT AND MASS TRANSFER İN A GRANULAR STORAGE SİLO.....	485
NUMERICAL SIMULATION OF ROTARY FRICTION WELDING FOR DISSIMILAR MATERIALS.....	486
OPEN SOURCE INTELLIGENCE AND THE RELIABILITY OF DATA	487
FINITE ELEMENT MODELING OF BOND STRESS BEHAVIOR BETWEEN CONCRETE AND STEEL REBAR UNDER PUSH-IN LOADING.....	493
THE POTENTIAL OF USING SOLAR AND WIND ENERGY TO GENERATE ELECTRICITY FOR WATER HYDRAULIC SYSTEMS İN ALGERIA'S SAHARA.....	494
OPTIMAL CONDITIONS OF NATURAL AND MIXED CONVECTION IN A VENTED RECTANGULAR CAVITY WITH A SINUSOIDAL HEATED WALL INSIDE WITH A HEATED SOLID BLOCK.....	502
NUMERICAL SIMULATION OF COUPLED FLOW AND HEAT TRANSFER IN A COMPLEX GEOMETRY	522
ADVANCEMENTS IN GEOPHYSICAL METHODS FOR ASSESSING AND CHARACTERIZING LANDSLIDES IN THE NORTH OF ALGERIA: A STATE-OF-THE-ART REVIEW (2005-2020).....	543
ASSESSING THE EFFECT OF POLYPROPYLENE FIBERS AS REINFORCEMENT ON THE CONSISTENCY AND COMPACTION PROPERTIES OF LIME-STABILIZED HIGH-PLASTICITY GREY CLAYEY SOIL	544
EFFECT OF CHITOSAN AND CHITOSAN-NANOHYDROXYAPATITE ON THE CONTROL OF TOMATO DISEASE CAUSED BY PEPINO MOSAIC VIRUS	546
UPSKILLING AND RESKILLING EMPLOYEES TOWARDS DIGITAL TECHNOLOGY IN THE INDIAN INFORMATION TECHNOLOGY INDUSTRY.....	547
THE ROLE OF WOMEN IN THE FIELD OF FARMING IN THE PRE-ISLAMIC ERA AND PROPHETIC ERA (PBUH): (AN ANALYSIS OF THE REFLECTION OF HISTORY).....	548
ZAKAT AS A SOCIO-FINANCIAL CONTRIVANCE TO PROMOTE MORALS AND REDUCE POVERTY (AN ANALYSIS IN ISLAMIC CONTEXT)	549
UNIVERSITIES – A NEW WAY FOR DEVELOPMENT	550
REGULATION OF PUBLIC RELATIONS IN THE FIELD OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN BULGARIA.....	566

<i>CHALLENGES TO ACTIVE SOCIAL POLICIES IN BULGARIA</i>	<i>572</i>
<i>LITERATURE AS THE OTHER SIDE OF SCIENCE.....</i>	<i>580</i>
<i>SOCIALIZATION OF THE PERSONALITY IN THE PROCESS OF EDUCATION AND REALIZATION OF THE INDIVIDUAL</i>	<i>594</i>
<i>INTERNAL CONTROL OF PUBLIC EXPENDITURE IN MOROCCO AND DIGITAL GOVERNANCE..</i>	<i>604</i>
<i>THE İMPORTANCE OF CYBER DEFENSE EXERCİSES TO İNCREASE RESİLİENCE.....</i>	<i>605</i>
<i>SHORT REVIEW ABOUT ACROBIOSYSTEMS BEEN INVOLVED IN THE FIGHT AGAINST COVID-19?</i>	<i>607</i>
<i>A REVIEW ON CARBON NANOCOMPOSITES</i>	<i>608</i>
<i>EFFECT OF SALT STRESS ON SOME PHYSIOLOGICAL AND BIOCHEMICAL PARAMETERS OF SOME GENOTYPES OF (PHASEOLUS VULGARIS L.)</i>	<i>609</i>
<i>TREATING AND PREVENTING CANCER CELLS WITH PROBIOTICS AND THEIR METABOLITES..</i>	<i>610</i>
<i>EXAMINATION OF THE LIPID PEROXIDATION ON RUDITAPES DECUSSATUS DIGESTIVE GLAND UNDER BARIUM CHLORIDE EXPOSURE</i>	<i>611</i>
<i>FATTY ACID COMPOSITION OF PALAEMON ADSPERSUS (DECAPODA, PALAEMONIDAE) MUSCLE FOLLOWING BARIUM CHLORIDE EXPOSURE</i>	<i>612</i>

IX SINIF TƏSVİRİ SƏNƏT DƏRSLİYİNDƏ İNCƏSƏNƏTİN MÜXTƏLİF NÖVLƏRİNİN TƏHLİLİ VƏ TƏDRİS METODİKASI

Emil Raul oğlu Ağayev

ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinin müəllimi

Emilaghayev93@mail.ru

ORCID NO: 0000-0001-9354-0839

Xülasə. Hər bir ölkənin inkişafı xüsusilə onun təhsili ilə bağlıdır. Orta məktəblərdə şagirdlərin estetik zövqünün də formalaşması mühümdür. Təsviri sənət fənni orta məktəblərdə tədris olunur. Bu fənnin tədrisi metodikası IX sinifdə daha geniş və maraqlı mövzularla təqdim edilir. IX sinif təsviri sənət dərsliyində incəsənətin müxtəlif növlərinin təhlili tədris metodikasında təqdim edilir. Bu məqalədə IX sinif dərsliyində mühüm yer tutan incəsənətin müxtəlif növləri təhlil edilir.

Açar sözlər: Azərbaycan, təhsil, orta məktəb, təsviri sənət, metodika, fənn

ANALYSIS AND TEACHING METHODOLOGY OF DIFFERENT TYPES OF ART IN CLASS IX FINE ARTS TEXTBOOK

Abstract. The development of every country is especially related to its education. It is important to form the aesthetic taste of students in secondary schools. Fine art is taught in secondary schools. The teaching methodology of this subject is presented IX class with more extensive and interesting topics. The analysis of different types of art is presented in the teaching methodology in the 9th class fine art textbook. In this article, various types of art, which occupy an important IX class textbook, are analyzed.

Keywords: Azerbaijan, education, high school, fine art, methodology, subject

Orta məktəblərdə şagirdlərdə estetik zövqün formalaşması və inkişafında təsviri sənət fənninin mühüm rolu vardır. IX sinif təsviri sənət dərsliyinə diqqət yetirsək digər incəsənət nümunələrinin təhlili bu fənnin tədrisi metodikasında diqqət mərkəzindədir.

IX sinif təsviri sənət dərsliyində “Rəssam və teatr sənəti” mövzusunda şagirdlər teatr rəssamının yaradıcılığı, dizayn, memarlıq, rəngkarlıq, müxtəlif texnologiya, ən başlıcası isə kompozisiya sahəsində bilik və vərdişlərlə tanış olur. Teatr rəssamının bir çox yaradıcı və peşə vəzifələrini - geyim və qrimi yaratmağı, əsərdə baş verən hadisələri səhnədə təcəssüm etdirməyi, işığın haradan düşəcəyini və necə təsir göstərəcəyini müəyyənləşdirmək kimi bacarıqları şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Yaradıcılığında öz qanunlarını tətbiq edən rəngkar-rəssamdan

fərqli olaraq teatr rəssamı, ilk növbədə, rejissorun təklif etdiyi ideyaları həyata keçirməlidir. Əsərin səhnə həllinə bu və ya digər əşyalar daxil edilə bilər, amma o bizi əhatə edən gerçəkliklə eyni olmayacaq. Səhnə aləminin şərti və obrazlı olması, teatrda müxtəlif profilli rəssamlar işləməsi barəsində, quruluşçu rəssam, rəssam-texnoloq, işıq üzrə rəssam, geyim üzrə rəssamların mühüm vəzifələri şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Azərbaycan teatr-dekor sənəti zəngin tarixi, teatr rəssamlıq sənətini birləşdirən bu klassik sənət sahəsi milli mədəniyyətimizin mühüm qaynaqlarından birini təşkil edir. Həmçinin dərslikdə milli teatr-dekor sənətinin təməl daşlarını qoymuş Əli bəy Hüseynzadə, Əzim Əzimzadə, Bəhrüz Kəngərli haqqında məlumat verilir. Rüstəm Mustafayev, Qəzənfər Xalıqov, Nüsrət Fətullayev, Sadıq Şərifzadə, Bədurə Əfqanlı, İsmayıl Axundov kimi teatr rəssamlarımızın da səhnəqrafiyanın inkişafında xüsusi rol oynadığı xüsusilə dərslikdə vurğulanır.

İLL 1. Rəssam və geyim

“Rəsm əsərindən fotosəklə qədər” mövzusunda şagirdlər rəssamlar onların ətrafında baş verən hər anı saxlamağın üsullarını axtardığını, incəsənətin tamamilə yeni istiqaməti olan fotoqrafiyanın kəşfi olub, keçənləri əbədləşdirməyi haqqında məlumatlat verilmişdir. “Fotoqrafiya” anlayışı “ışığın köməyi ilə rəsm” deməkdir, çünki əvvəlcə o, rəsmə kömək etmək üçün icad edilmişdi. Fotoqrafiyanın tarixini öyrənən şagird onun rəngkarlıq əsərlərinə oxşarlığından öz ifadə dilinin axtarışına doğru meyilləndiyini də izləyir.

İLL 2. XIX əsrin fotoqrafiyaları

IX sinif təsviri sənət dərslərində Leonardo da Vinçi, Velaskes, Karavacco və bir çox başqa rəssamların öz əsərləri üzərində çalışarkən linzalardan, güzgülərdən, həmçinin bir çox başqa optik cihazlardan istifadə etmələri haqqında məlumat verilir. Fotoqrafiya yalnız təsviri sənət üçün deyil, bütün təsviri mədəniyyətdə həyati əhəmiyyət daşıyan ünsürə çevrildi. 1859-cu ildə Parisdə ənənəvi incəsənət sərgisində yeni incəsənət növü kimi fotoqrafiyaya ilk dəfə yer ayrıldı. Artıq 1863-cü ildə Fransa fotoqrafiyanı rəsmi olaraq yeni incəsənət forması kimi tanıdı. Şagirdlər bu mövzuda fotoqrafiyanın tarixini izləyir.

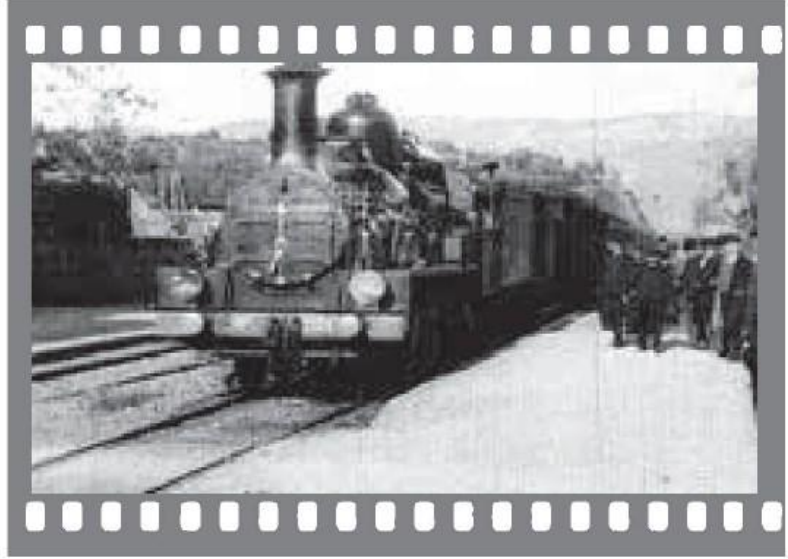

İLL 3. Müasir fotosərgi

Şagirdlər “Fotoqrafiya və kompüter” mövzusunda kompüterin, elektron-rəqəmsal texnologiyaların meydana gəlməsi çəkiliş və fotoşəkillərin emalı imkanlarını genişləndirdiyi barəsində məlumatlarla tanış olurlar. Lakin iş zamanı kompüter proqramlarının tətbiqi nəinki texnoloji bacarıq, həm də onun bədii imkanlarının dərk olunmasını tələb edir. Yeni texnologiya təsvirin alınmasını yüngülləşdirir, onun keyfiyyətini yüksəldir. O, eyni zamanda fotoqrafiya sənətinin məğzinə incəsənət və informasiya növü olaraq yeni tərzdə baxmağa vadar edir. Kompüter fotoqrafiyanın sonsuz sayda emal imkanlarına meydan açır. Korrektə-redaktə düzəlişlərindən

başqa, şəklin üslubu da dəyişdirilə bilər. Qrafika ilə işləmək üçün ən geniş yayılmış proqram tiplərindən biri qrafik redaktorlardır. Bir sıra qrafik redaktorlar fotorealist təsvirlərinin redaktəsində ixtisaslaşdığı halda, digərləri rəsmlərin yaranmasında və redaktəsində daha güclüdür. Şagirdlər bu mövzuda informatika fənni ilə inteqrasiya edərək bildiklərini təkrarlayırlar.

“Rəssam və kino sənəti” mövzusunda şagirdlərə əsrlərboyu yaradıcı insanların təsviri canlandırmağı, onu hərəkətə gətirməyi arzuladığı diqqətə çatdırılır. Fotoqrafiyanın meydana çıxdıqdan sonra yalnız kiçik bir addım atmaq qalırdı: kino lentini, çəkiliş və proyeksiya üçün kino aparatlarını yaratmaq və ekranı əvəz edən ağ parça asmaq. Bu da baş verdi. Parisdə Lümyer qardaşları “Qatarın gəlişi” adlı ilk qısa kinolenti nümayiş etdirdikləri gün - 22 mart 1895-ci il kinonun yaranma günü hesab olundu. Fotoqrafiya kimi, kino da tədricən öz dilini və bədii xüsusiyyətlərini axtarırdı. Fotoqrafiya kimi, incəsənətdə öz əhəmiyyətini sübuta yetirmək üçün kino da rəngkarlığı təqlid edirdi. Şagirdlər nu mövzuda kino və təsviri sənətin sintezini tədqiq edirlər.

İLL 4. Lümyer qardaşları və “Qatarın La Syota vağzalına daxil olması” filmindən kadr

Şagirdlərə daha sonra Azərbaycanda əvvəlcə səssiz və ağ-qara, sonradan isə səsli və rəngli kino yaranmağı haqqında, 1924-cü ildə ilk ikiseriyalı “Qız qalası əfsanəsi” bədii filminin ekranlara çıxdığını, 1935-ci ildə “Mavi dənizin sahilində” bədii filmi ilə Azərbaycanda səsli kinonun istehsalına başlanması haqqında mühüm tarixi məlumatlar təqdim edilir.

İLL 5. Üzeyir Hacıbəylinin “Arşın mal alan” filmindən kadr

Şagirdlər üçün maraqlı olan “Animasiya sənəti” mövzusunda kinonun hər zaman bizlər üçün maraqlı və əyləndirici həmsöhbət olması barəsində çalışılıb. Uşaqdan böyüyədək bütün tamaşaçıların ən sevimli həmsöhbəti animasiyadır. İlk animasiyalar əl ilə çəkilib rənglənmiş, on beş dəqiqəyədək davam edən pantomimlər idi. Reyno rəsmlərlə yanaşı, fotoşəkillərin də istifadə olunduğu filmlər yaradırdı. Sonralar müxtəlif janr və texnikalarda işləyən digər sənətkarlar da belə kino filmlərinin inkişafına öz töhfələrini verdilər. Zaman keçdikcə animasiya kinematoqrafın bir hissəsinə çevrilərək kino janrlarından biri kimi öz yerini tutdu. Animasiyaların hazırlanması üçün kinoçəkən aparatlardan istifadə edilirdi. XX əsrin əvvəlində animasiya sürətlə inkişaf etdi. Təxminən eyni vaxtda bir neçə adam bir-birindən asılı olmadan animasiya filmlərinin yaradılması üzərində işləməyə başladı.

“Karikatura və şarj: şəkilli əhvalatlar” mövzusunda şagirdlərə XXI əsrin əvvəlində mövcud olan komikslər haqqında məlumat verilir. Bu, komikslərin rənglənməsində istifadə edilən yeni kompüter texnologiyaları hesabına, həmçinin bir sıra istedadlı rəssamların bu janra marağı sayəsində mümkün oldu. Komiksləri artıq təkcə karandaşla deyil, həm də yağlı boya ilə boyamağa, üstəlik, birinci ilə ikincini qrafik rəqəmsal texnologiyalarla kombinə etməyə başladılar. Komikslər kino, xüsusən də animasiya ilə sıx bağlıdır. Komikslərin əksəriyyəti Hollivudda ekranlaşdırıldı, filmlər isə bütün dünyada uğur qazana bildi.

Bu mövzuda şagirdlər karikaturanın bəlkə də gündəlik hadisələrə dərhal, hadisə baş verən anda münasibət bildirməyə qabil olan yeganə janr oluğu diqqətə çatdırılır. Azərbaycanda karikatura janrının yaranması 1906-cı ilin aprel ayında “Molla Nəsrəddin” adlı həftəlik satirik jurnalın nəşri ilə bağlıdır. Cəlil Məmmədquluzadə “Molla Nəsrəddin” jurnalının nəşiri və baş redaktoru olub. Dərsləkdə karikatura janrının banisi Əzim

Əzimzadənin adı vurğulandıqdan sonra müxtəlif dövrlərdə məşhur olan karikaturaçı rəssamlarımızın adları təqdim edilmişdir.

İLL 6. Əzim Əzimzadə “Xoruz döyüşü”

Dərslərdə həmçinin karikatura və şarj arasındakı mühüm fərqlər şagirdlərə təqdim edilir.

İLL 7. Mikayıl Abdullayev “Karikatura”

“Televiziya:rəssam və ekran” mövzusunda şagirdlərə televiziyanın tarixi, barəsində məlumat verilir. İnsanlar televizorda təkcə filmləri deyil, həm də birbaşa teleseyrçilərin gözləri qarşısında baş verən, onları hadisələrin real iştirakçısına və şahidinə çevirən konsertlərin, futbol oyunlarının canlı yayımını gördülər.

Bu gün həyatı televisionsuz təsəvvür etmək çətindir. Əgər kinematoqrafın yaranması bütün incəsənət sahələrinə təsir göstərmişdisə, televiziya adamların həyatının bütün sahələrini dəyişdi. O, adamların psixologiyasını, dünyanın qavranılmasını və müasir cəmiyyətin mədəniyyətini başqalaşdırdı. Televiziya bizi dünyanın istənilən yerində real zamanda baş verənlərin şahidinə çevirdi.

Şagirdlər IX sinif təsviri sənət dərslində müxtəlif incəsənət növlərinin təhlili və qarşılıqlı əlaqəsi haqqında mühüm məlumatlar öyrənərək, müqayisə aparırlar.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Ağayev E. “Methodology of teaching 20th century world art history in class IX fine arts textbook”. “3rd International Acharaka congress on humanities and social sciences” March 11-13,2023, Türkiyə İzmir. p 452-456
2. Ağayev E. “Methodology of teaching Azerbaijani art in the IX class fine art textbook”. “4.İnternational congress on social sciences, innovation and educational technologies” February 21-22,2023, France, Paris. p 214-218
3. IX sinif təsviri incəsənət dərsləri. Bakı 2020. 136 s
4. IX sinif təsviri incəsənət. Metodik vəsait. Bakı 2020. 136 s
5. Hacızadə B. “Azərbaycanda karikaturanın inkişafı”. Bakı 2008. 320 s
6. <https://az.wikipedia.org/wiki/Teatr>
7. <https://az.wikipedia.org/wiki/Karikatura>
8. <https://az.wikipedia.org/wiki/Televiziya>